

očekivani porast cijena nekretnina na nekome mjestu. Zanimljiv je i podatak kako je nasljeđivanje sve češći način stjecanja sekundarnoga stana. Od glavnih nalaza, možda još za ovaj prikaz treba spomenuti kako se ekonomski i stambeni status kućanstava mogu povezati s odlukom o stanovanju na dvije adrese te da upotreba sekundarnih stanova ima sezonski karakter, jer je istraživanje pokazalo kako se sekundarni stanovi u prosjeku rabe oko dva i pol mjeseca (75 dana) u godini, i to uglavnom ljeti. Također se pokazalo kako je posjedovati kuću za odmor i statusni simbol i dio mita o društvenom napretku. Miletić ističe kako se ovdje nije radilo toliko o motivaciji koja u stanovima za odmor vidi isključivo oblik statusne legitimacije, koliko o tome da je nekima posjedovanje stana za odmor postalo normalno stanje – i zbog ekonomske snage kućanstva i zbog stila života što ga ti korisnici prakticiraju, pa se sekundarni stan zapravo doživljava kao dio standardne opreme imućnijega kućanstva.

Na kraju može se reći, kao što i sam autor zaključuje, kako je ovo istraživanje prikazalo relativno detaljnu sliku evolucije sekundarnoga stanovanja u Hrvatskoj, osobito kada je riječ o razmjerima i načinu na koji je taj fenomen prisutan u hrvatskom prostoru i u hrvatskom društvu, pa nam otkriva ponešto i o obilježjima te multilokalne prakse. Iako Miletić, i u teorijskom i u empirijskom dijelu, sustavno ulazi u problematiku vezanu uz sekundarno stanovanje u Hrvatskoj, sve aspekte nije bilo moguće sagledati, osobito one vezane uz ekološku i socijalnu problematiku, što ih sekundarno stanovanje ostavlja za sobom u sredinama u kojima je intenzivnije prisutno. To bi bile prije svega analize koje bi se s problematikom sekun-

darnoga stanovanja trebale pozabaviti na samoj lokalnoj mikrorazini. U tom smislu ova je knjiga Gerana-Marka Miletića važan doprinos, jer daje fundamentalne uvide, temeljni okvir i polazišnu osnovu te smjernice ne samo za sva daljnja istraživanja u toj tematici nego i za prostorna planiranja i strategije razvoja mikroregija.

Krešimir Peračković

doi:10.5559/di.21.3.14

Nena Rončević i Branko Rafajac PROMJENE U AKADEMSKOJ PROFESIJ: KOMPARATIVNA ANALIZA

Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2010., 116 str.

Promjene u akademskoj profesiji: komparativna analiza – knjiga je nastala u okviru međunarodnoga kolaborativnog projekta "Akademska profesija u Europi: odgovori na izazove društva", u kojem sudjeluje i Hrvatska s projektom "Akademska profesija i društvena očekivanja: izazovi civilne misije sveučilišta". Knjiga je rezultat istraživačkog rada autora i članova projektnoga tima – Nene Rončević i Branka Rafajca. Utemeljenje istraživačkog rada autori pronalaze u rezultatima istraživanja "Promjene u akademskoj profesiji" (*Changing Academic Profession*, 2005-2007) (u daljnjem tekstu: CAP), koje je do danas provedeno u više od 22 zemlje na svim kontinentima.

Izostanak zamjetnijeg interesa za područje akademske profesije u hrvatskoj istraživačkoj zajednici dalo je autorima dodatni poticaj za nastanak ove knjige. Tri poglavlja knjige – uz uvod, zaključak i popis literature – predstavljaju zaokruženu cjelinu te čitatelju nude uvid u recentne spoznaje o ovoj temi.

U vrlo kratkom i sažetom uvodu autori polaze od šire perspektive – reforme sustava (visokog) obrazovanja, čije će posljedice, prema njihovim riječima, imati snažan utjecaj na pozicioniranje glavnih dionika u sustavu, a što će prouzročiti promjene u akademskoj profesiji.

Prvo tematsko poglavlje knjige – *Profesija i osobitosti akademske profesije* – polazi od definiranja i sadržajnog određenja pojma *profesija*. Definiciju profesije preuzimaju od Šporer (1990.), koja ističe da je to zanimanje koje ima monopol nad kompleksnim dijelom znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje, tzv. visoko obrazovanje, te tako postaje jasno prepoznatljivo u društvu. Raslojavajući pojam profesije i pokušavajući ga što jasnije sadržajno odrediti, autori iznose prikaz i određenje pet osnovnih elemenata koji karakteriziraju profesiju – (1) stupanj razvijenosti osnovnih teorija i tehnika koje čine sustavnu zaokruženu cjelinu osnova su za profesionalno djelovanje; (2) stupanj monopola na stručnu ekspertizu; (3) stupanj prepoznatljivosti profesije u javnosti; (4) stupanj organiziranosti profesije i (5) stupanj razvijenosti profesionalne etike. Elaborirajući svaki od navedenih elemenata, zaključuju kako je profesija vrlo važna sastavnica cjelokupnoga društvenog položaja, moći i ugleda. U tom kontekstu ističu kako je društveni ugled znanstveničke profesije vrlo visok, što podpiru iskazom o rezultatima istraživanja provedenog u raznim zemljama svijeta, koje je pokazalo kako su znanstvenici prema mišljenju javnosti rangirani među najuglednijim profesijama.

Autori definiraju akademsku profesiju kao ključnu profesiju u društvu koju karakteriziraju tri osnovne odrednice: stva-

ranje i diseminacija znanja, odnosno istraživanje i poučavanje, akademska sloboda i samostalno upravljanje ustanovom. Idu korak dalje i ističu kako u velikom broju interpretacija akademske profesije postoje i prigovori koji propitkuju koncept jedinstvene akademske profesije smatrajući je iluzijom koja se teško može nositi s konstantnim profesionalnim tenzijama s kojima mora živjeti. Posljedica navedenog i sličnih prigovora leži u činjenici što, kako ističu autori, visoko obrazovanje gubi monopol kao glavni proizvođač znanstvenoga znanja i tehnologije te je u stalnoj kompeticiji s drugim sektorima i institucijama u tercijarnom obrazovanju i istraživanju. Pozivajući se na Teichlera (1998.), autori ističu kako rastu napetosti između tradicionalnih oblika podučavanja i ustanovljenih oblika komunikacije studenata i nastavnika, s jedne strane, i kompeticija, životnih stilova i stilova učenja te profesionalnih očekivanja studenata, s druge strane. Također, nacionalni se sustavi sve više moraju natjecati na internacionalnim tržištima, a nove informacijske i komunikacijske tehnologije utječu na distribuciju i diseminaciju znanja. Sve navedeno pokazuje s kojim (će) se sve konfliktnim pritislima mora/ti nositi sveučilišta i akademska profesija.

Kao posljedica opisanoga stanja autori analiziraju scenarije o budućnosti akademske profesije utemeljene na međunarodnim raspravama i rezultatima istraživanja:

(1) Rast uloge znanosti u društvu dovest će do toga da će akademska profesija postati ključna profesija

(2) Akademska profesija na tragu je da izgubi ključnu poziciju unutar visokog obrazovanja i daljnjeg razvoja društva

(3) U postmodernom društvu akademska će profesija biti potpuno reinterpretirana

(4) Sveučilišta će postati marginalne institucije, a akademska će profesija, opirući se promjenama, postati "antikna" i izgubiti svoju centralnu poziciju u kulturnoj reprodukciji i kreiranju novih znanja.

Sve navedeno, a potaknuto rezultatima Carnegie studije pod nazivom "Internacionalna studija o akademskoj profesiji" iz 1992. godine, pokazuje da su osnovni procesi koji utječu na promjene u akademskoj profesiji porast važnosti znanja, internacionalizacija i promjene u načinu upravljanja. Promatrano u kontekstu nacionalnog okruženja, zaključuju autori, to se očituje u porastu broja studenata i visokoškolskih nastavnika te primjeni Bolonjskog procesa u sustavu visokog obrazovanja.

Pitanjem u naslovu drugoga poglavlja – *Što utječe na promjene u akademskoj profesiji?* – autori započinju raspravu koja je ujedno uvod u prikaz rezultata istraživanja. Raspravu temelje na ranije prikazanim procesima utjecaja na promjene u akademskoj profesiji, koju dodatno podupiru rezultatima nacionalnih i međunarodnih istraživanja. Porast važnosti znanja, internacionalizaciju i upravljanje autori dublje raslojavaju u četiri potpoglavlja – *Važnost znanja u modernom društvu, Mobilnost i internacionalizacija, Upravljanje u visokom obrazovanju i Reforma visokog obrazovanja*. Vidi se, opsegom i sadržajno, kako potonjim dvjema temama u kontekstu procesa promjena u akademskoj profesiji autori pridaju veće značenje. Navedeno je opravdano ako se promatra s aspekta autorske slobode te kontekstualizacije teme u okviru (aktualnih) promjena visokog obrazovanja u Hrvatskoj, iako ipak nedostaje argumentacija za takvo usmjerenje.

Stavovi visokoškolskih nastavnika o stanju i promjenama u profesiji treće je tematsko poglavlje monografije u kojemu autori polaze od prikaza dosadašnjih istraživanja promjena u akademskoj profesiji. Ovdje se u prvom redu dotiču već spomenute Carnegie studije, kojoj je temeljni

zaključak bio da je ideal akademske slobode i pretežito kolegijalnog upravljanja održan, ali se akademska profesija našla pod velikim pritiskom i ugrožena je jezgra identiteta nastavnika i sveučilišta. Studija je usmjerila i identificirala nova kretanja koja je bilo potrebno istražiti unutar akademske profesije i visokih učilišta te se problematika realizirala u spomenutom CAP-istraživanju. Glavni rezultati CAP-a sugeriraju zaključak kako su rana akademska karijera i uvjeti zapošljavanja u sedamnaest zemalja primarno pod utjecajem tradicije, resursa i specifičnih sustava upravljanja, kako sustav određuje načine pripreme i podučavanja visokoškolskih nastavnika, načine regrutacije, pravila i zakone zapošljavanja, radne odnose, oblike i obrasce nagrađivanja, status i sigurnost različitih aspekata profesije. Ono što autori posebno naglašavaju jesu zajedničke odrednice rezultata CAP-istraživanja u svim zemljama. U svim zemljama vidi se pojava novih procesa koji utječu na mijenjanje sustava visokog obrazovanja: ekspanzija, omasovljavanje, internacionalizacija, globalizacija i tržište, zaključuju autori.

Nastavljajući analizu na nacionalnoj razini, Rončević i Rafajac zaključuju kako su se, od sedamdesetih godina prošloga stoljeća do danas, istraživači bavili raznim aspektima akademske (znanstvene) zajednice / profesije. Većina istraživanja bavila se sociodemografskim aspektima akademske profesije, dok se manji dio intenzivno bavio problemima upravljanja visokoškolskim institucijama i kvalitetom visokoškolske nastave. Međutim, iako autori to ne zaključuju, vidi se da se nitko od istraživača nije dotaknuo sveobuhvatne analize promjena u akademskoj profesiji koja bi bila usporediva na internacionalnoj razini s CAP-istraživanjem. Takav zaključak mogao je poslužiti autorima kao utemeljenje za provedbu ovoga istraživanja.

Istraživanje je provedeno *on-line* anketnim upitnikom (dijelom promijenjenim i prilagođenim CAP-upitnikom) na re-

prezentativnom uzorku od 354 sveučilišna nastavnika, koji su se odazvali ispunjavanju upitnika, sa svih hrvatskih sveučilišta i u svim zvanjima. Dobiveni podaci prikupljeni su i analizirani unutar pet tematskih skupina – (1) Kvalifikacije, karijera, mobilnost, rad i prihodi; (2) Osjećaj pripadnosti i zadovoljstvo uvjetima rada; (3) Stavovi spram nastavne djelatnosti; (4) Stavovi spram istraživačke djelatnosti; (5) Upravljanje.

Rezultate svake tematske skupine autori analiziraju unutar manjih podskupina. U prvoj tematskoj skupini – *Kvalifikacije, karijera, mobilnost, rad i prihodi* – rezultati istraživanja pokazali su kako hrvatski sveučilišni nastavnici i suradnici osnovne znanstvene kvalifikacije dominantno stječu u Hrvatskoj, a gledano prema višim stupnjevima, sve je veći postotak onih koji su kvalifikacije stekli na inozemnim sveučilištima. Također, rezultati pokazuju i vrlo slabu horizontalnu mobilnost pripadnika akademske zajednice, jednako kao i nisku razinu internacionalizacije u nacionalnom visokom školstvu. Na temelju dobivenih rezultata autori upozoravaju na potrebu podizanja relativno niskih primanja od redovitoga posla te na potrebu veće uključenosti akademskih djelatnika u rad lokalnih, nacionalnih i/ili međunarodnih političkih tijela, lokalnih, nacionalnih i međunarodnih organizacija za pružanje socijalnih usluga te sudjelovanja u projektima koji se temelje na potrebama zajednice. Na temelju analize rezultata u skupini *Osjećaj pripadnosti i zadovoljstvo uvjetima rada* autori pokazuju kako ispitanici u Hrvatskoj iskazuju relativno visoko zadovoljstvo zanimanjem i imaju izražen osjećaj pripadnosti disciplini, odsjeku i ustanovi. U prosjeku tjedno i na-

stavno opterećenje korelira s drugim zemljama, dok su u ocjeni kvalitete resursa i uvjeta rada blizu prosjeka ostalih zemalja, zaključuju autori. Iako je u okviru analize rezultata treće tematske skupine – *Stavovi spram nastavne djelatnosti* – dominantno zastupljeno taksativno navođenje postotaka za pojedine tvrdnje, autori posebno ističu stav sveučilišnih nastavnika o povećanju opsega obveza u nastavi, koji se povećao u zadnje tri godine na štetu neposrednoga znanstvenog i nastavnog rada. Navedeni rezultat povezuju s uvođenjem novih administrativnih poslova nastalih bolonjskom organizacijom studija. *Stavovi spram istraživačke djelatnosti* četvrta je tematska skupina gdje autori ističu značajne razlike u prirodi i pristupu te financiranju istraživanja na temelju varijable znanstvenoga područja. Također, većina ispitanika smatra da se u zadnje vrijeme opseg nastavnih obveza povećao na štetu istraživačkog rada. U okviru posljednje, pete, tematske skupine – *Upravljanje* – autori ističu nekoliko vrlo indikativnih zaključaka. Percepcija sveučilišnih nastavnika i suradnika o tome tko ima dominantan utjecaj na donošenje odluka u ustanovi na većini je varijabli nesustavna. Autori ističu kako je najveće slaganje kada je riječ o izboru vodećih rukovoditelja, donošenju uvjeta o izborima u zvanje te uvjeta za upis studenata. Za sve druge domene ne postoji percepcija dominantnog aktera. Navedeno, pokazuju autori, može upućivati na netransparentnost sustava ili na neadekvatnu informiranost nastavnika. Ovaj nalaz posebno je značajan u kontekstu rasprava o transparentnosti i otvorenosti sustava visokog obrazovanja te može upućivati na isključivo deklarativan stav institucija u sustavu prema navedenoj problematici. Međutim, može biti pokazatelj inertnosti i nezainteresiranosti sveučilišnih nastavnika za sustav u kojem djeluju, što u duhu rasprava o potrebi osviještenosti i angažmana akademskih djelatnika otvara niz novih problemskih i istraživačkih pitanja. Rezultati ove tematske skupine također su pokazali kako žene i suradnici imaju ma-

melju kojih možemo promatrati i uspoređivati Hrvatsku na internacionalnoj karti visokog obrazovanja, ostavlja autorima, ali i drugim istraživačima, niz (ne)otvorenih pitanja i istraživačkih izazova, koje tek treba otkriti i detaljno istražiti.

Marko Turk

nje utjecaja u osmišljavanju i donošenju ključnih akademskih politika. Ovaj nalaz upućuje na dugotrajnu prisutnost fenomena staklenoga stropa u hrvatskoj akademskoj zajednici. Autori ovdje posebno naglašavaju kako u posljednje vrijeme u međunarodnom okruženju jača svijest o potrebi edukacije administrativnog i upravljačkog osoblja, posebno zato što se njihove uloge mijenjaju. Administracija bi trebala preuzeti dio obveza koje nisu strogo vezane uz nastavni i istraživački proces. Ipak, nalazi pokazuju kako se navedena edukacija u Hrvatskoj slabo provodi, a podatak da 30,3% nastavnika smatra kako rukovoditelji u njihovim ustanovama nisu sposobni upravljati vrlo je zabrinjavajući podatak za upravljačke strukture svih razina znanosti i visokog obrazovanja.

U zaključnim razmatranjima autori zbrajaju rezultate svojih istraživačkih nalaza, pri čemu bi dio čitatelja autorima mogao zamjeriti nedostatak snažnijega kritičkog osvrta na rezultate i izazove, koje su zasigurno otvorili.

Na kraju treba istaknuti kako je ova knjiga važan doprinos razvoju visokoškolske pedagogije, znanstvene discipline kojom se autori bave te da posjeduje snažno metodološko utemeljenje. Iako priroda CAP-istraživanja donekle to opravdava, čini se da je većina rezultata istraživanja ostala na razini taksativnog iznošenja postotaka, bez detaljnije analize, sadržajnog razmatranja i/ili kritičkog osvrta, pa se valja nadati da će autori u svojim budućim radovima detaljnije analizirati važnu temu kojom se bave. Budući da je u naslovu izdanja navedeno kako je riječ o komparativnoj analizi, očekivalo se da će komparativna dimenzija analize rezultata biti snažnije naglašena. Nema sumnje da ovo važno djelo, osim što donosi rezultate na te-